

относиться человечно [3, с. 113-114], по братски, признавая его достоинства и ценности [7, с. 453].

Говоря, что „всякий человек должен быть признан аристократом” [3, с. 106], Бердяев утверждал неисчерпаемые возможности человека, его способность к глубоким изменениям: „ ... в подлинно трагические минуты жизни всякий буржуа перестает им быть” [2, с. 111].

ЛИТЕРАТУРА

1. БЕРДЯЕВ, Н. А. Духовные основе русской революции. В кн.: БЕРДЯЕВ, Н. А. *Духовные основы русской революции. Истоки и смысл русского коммунизма*. М.: Изд-во „Хранитель”, 2006.
2. БЕРДЯЕВ, Н. А. О духовной буржуазности. В журнале: *Философии науки*. 1994, пр. 5, М.: Изд-во „Высшая школа”.
3. БЕРДЯЕВ, Н. А. О рабстве и свободе человека. В кн.: БЕРДЯЕВ Н. А. *Царство Духа и царство Кесаря*. М.: Изд-во „Республика”, 1995.
4. БЕРДЯЕВ, Н. А. Смысл творчества. В кн.: Бердяев Н. А., *Философия свободы. Смысл творчества*. М.: Изд-во „Правда”, 1989.
5. БЕРДЯЕВ, Н. А. *Философия неравенства*. М.: Изд-во „Астрель”, 2010.
6. БЕРДЯЕВ, Н. А. Философия свободного духа. В кн.: *Экзистенциальная диалектика божественного и человеческого*. М.: Изд-во „Астрель”, 2011.
7. БЕРДЯЕВ, Н. А. *Экзистенциальная диалектика божественного и человеческого*. М.: Изд-во „Астрель”, 2011.

CRIZA OMULUI MODERN

*Buzinschi Elena, dr., lector univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chişinău*

CZU: 171:316.422.6(100)

Abstract

The author of the article mentions that the rapid changes that have taken place in recent times, both in the field of technology development and the condition of existence have brought humanity in the face of a global crisis. The man of the century XXI is subject to irreversible changes and transformations: genetic programming, human cloning, creation of artificial intelligence, chip transplantation ... The cause of these problems lies in man, who is a selfish being. Human selfishness is the only destructive power that can lead to the disappearance of the world. The way out of the global crisis would be to change man`s thinking and attitude towards everything around him.

Key-words: crisis, global crisis, *selfishness*.

Este cunoscut faptul că civilizația contemporană se află într-o criză globală. Asemenea situații au avut loc și în trecut, și, fără îndoială, vor avea loc și în viitor, deoarece omenirea nu a fost și nici nu va putea fi scutită de crize. Istoria nu cunoaște nici o perioadă mai lungă, care să nu fi fost afectată de crize.

Societatea actuală nu este nici ea ocolită de crize. Omul de astăzi conștientizează că pierde controlul asupra vieții sale. Drept dovadă ne sunt un șir de indicii, cum ar fi: criza relațiilor de familie, criza destrămării familiei, criza educației tinerilor, consumul de droguri, depresiile, criza ecologică, amenințarea utilizării armelor nucleare, terorismul etc.

René Guénon este de părerea că starea actuală a lumii ne determină să presupunem apariția unei schimbări de importanță foarte generală, care, indiferent de forma pe care o va lua – formă pe care nu încercăm să o definim – va afecta, mai mult sau mai puțin, întreg Pământul [3, p. 28].

Gânditorii sec. XX au marcat că una din caracteristicile principale ale epocii este diminuarea valorilor moral-spirituale superioare. Astfel, O. Spengler scria despre moartea

culturii europene și debutul civilizației, E. Huserl – despre criza umanității europene, M. Weber – despre conflictul științei moderne, K. Jaepers – despre situația spirituală tragică a epocii, H. Ortega-y-Gasset – despre „omul maselor”, E. Fromm – despre „inteligenta manipulatoare” etc.

Schimbările rapide ce au avut loc în ultimele perioade de timp, atât în domeniul dezvoltării tehnologiilor, cât și al condiției existenței umane, sunt absolut diferite de alte epoci. Aproape totul s-a schimbat: realitățile politice, relațiile sociale, situația economică, nivelul de dezvoltare tehnologică etc.

Cercetările efectuate ne confirmă că aceste schimbări iau amploare în sec. XXI în condițiile globalizării societății, dezvoltării liberalismului economic în relațiile de piață, utilizării noilor mijloace de informare care acționează asupra conștiinței umane.

Este cunoscut că tehnologiile științifice și informaționale deschid noi perspective și oportunități în fața umanității. Însă, ele atrag după sine pericolul transformării omului și a întregii lumi. Prin noile tehnologii informaționale omul este zilnic bombardat cu o cantitate uriașă de informații, care are drept scop manipularea acestuia. Calculatoarele personale oferă posibilitatea accesului la tot felul de informații, zămisbind un șir de ispite, cărora omul, cu greu, le face față. Astfel, secolul XXI se caracterizează prin supunerea omului la anumite modificări și transformări ireversibile – modificări la nivel de genetică, fiziologie, activitate nervoasă superioară, psihice etc. Respectivă modificări pot fi consecințe ale efectelor dezastruoase ale mediului sau, drept urmare, a unui amestec conștient a omului în genetica umană [13, pp. 1-2].

Drept rezultat al efectelor dezastruoase ale mediului sunt: poluarea, radiațiile electromagnetice, medicamentele chimice, metodele de diagnostic al sănătății, materialele sintetice, produsele alimentare modificate genetic etc. – sunt doar unii din factorii ce afectează existența umană.

Cât privește amestecul conștient în genetica umană, aceasta este posibilă datorită noilor cercetări și elaborări științifice și tehnologice, prin programarea genetică, clonarea umană, crearea inteligenței artificiale, transplantul de cipuri etc., care pot aduce umanitatea în pragul unei catastrofe.

Astăzi, ca niciodată, oamenii din aproape toate statele lumii se confruntă cu problema transformării și pierderii valorilor esențial-vitale, cum ar fi: sensul vieții, locul și rolul omului în lume, scopul, rostul și valorile vieții. În căutarea de senzații și plăceri pozitive, sau relativ pozitive, drept locuitori ai sensului pierdut apare creșterea criminalității, narcomaniei, alcoolismului, pedofiliei, dar și dezvoltarea așa-numitelor tipuri de „relaxare” și „divertisment” extremale [10, p. 3]. Prin urmare, s-a creat o adevărată industrie de servicii și obiecte care să-i creeze omului modern tot felul de „plăceri”, dar de care nu are cu adevărat nevoie: parcuri de distracție, mall-uri, jocuri pe calculator etc.

Cercetători în domeniu, filosofi, sociologi, moraliști, pedagogi, psihologi etc. sunt de părerea că, astăzi, morala nu mai ocupă locul bine meritat pentru liniștea sufletelor oamenilor. Știința inventează alte mijloace de atingere a fericirii. Pentru Victor E. Frankl, acumularea de valori și bunuri nu duce, în final, la mai multă fericire și stare de bine psihică sau fizică, ci uneori are chiar efectul advers. Satisfacția poate fi atinsă mai degrabă prin dăruirea omului, prin capacitatea lui de a transcende propriile nevoi și interese [2, p. 113].

Andrei Pleșu își exprimă convingerea că asistăm astăzi cu toții la ceea ce se numește psihologia nerușinării: „nerușinare în politică, nerușinare în publicistică, nerușinare în moravuri, în comportamentul public, în discurs, în modul de a (nu) gândi. [...] E vorba de o

nonșalanță fără criterii de exhibiționism agresiv, de o suspensie generalizată a valorilor și a bunei cuviințe. E vorba de disoluția sfiei, a scrupulelor, a oricărei cenzuri interioare” [6, p. 5].

Ceea ce ne determină să concluzionăm că ne aflăm în faza unei crize globale a societății contemporane, sunt următoarele acțiuni ale omului:

- distrugerea valorilor general-umane ale culturii mondiale;
- dominarea unui stil de viață de tip consumator;
- viziune egocentrică cu privire la relația omului cu natura;
- distrugerea biosferei și creșterea amenințării catastrofei ecologice globale;
- liberalizarea hipertrofică a relațiilor dintre oameni; diminuarea normelor morale; deprecierea conceptelor „onoare”, „rușine”, „demnitate”, „politețe”, „generozitate” ș.a.
- degradarea valorilor familiale; distrugerea instituției familiei; reducerea responsabilității față de destinul copiilor, părinților bătrâni etc.
- descreșterea fără precedent a valorii vieții omenești; creșterea agresivității, cruzimii și violenței asupra personalității (în toate structurile);
- dezvoltarea cultului îmbogățirii materiale și a lăcomiei; legitimarea corupției, mituirii și carierismului;
- răspândirea alcoolismului, narcomaniei, prostituției, pedofiliei ș.a. în societate;
- reducerea nivelului artei și culturii clasice și a rolului lor în societate, precum și în sistemul de formare și educare a societății.
- descreșterea nivelului formării generale a societății și a intelectului personal etc.

Profesorul M.Laitman consideră că crizele globale pornesc de la om. Particularitățile caracteristice ale omului, în comparație cu natura, nu se rezumă doar la dorințele personale, ci și la faptul că dorințele lui se schimbă și se dezvoltă continuu. Toată natura, cu excepția omului, consumă strictul necesar pentru existența sa. Pe când dorințele omului, vizavi de hrană, confortul fizic ș.a. nu se limitează la cantitatea strict necesară. Această dorință nesecătuită, inerentă doar omului, se manifestă prin goana după bogății, putere, onoruri, faimă etc. [11].

Dorințele ce depășesc strictul necesar pentru viața umană dau naștere *egoismului*, care crește și se dezvoltă în mod constant. Dorințele și poftele pot duce la stimularea și determinarea progresului omenirii, dar pot aduce după sine și așa-numitele crize globale. După M.Laitman, *„egoismul omului este unica putere distrugătoare care poate duce la dispariția lumii. Lumea va dispărea, dacă omul nu-și va schimba atitudinea sa egoistă față de societate și față de tot ce îl înconjoară” [12].*

Dorințele sau poftele, care sunt considerate „omenești”, îl determină pe om să facă rău. Doar omul primește satisfacție atunci când umilește sau își domină, supune aproapele. Asume această calitate, M.Laitman o numește egoism, care crește și se dezvoltă tot mai mult. Cu cât se dezvoltă omul, cu atât crește și se dezvoltă gradul egoismului lui.

Nicolae Bălcescu recomanda oamenilor să se conducă după principiile: *„Nu face altuia ce ai socoti că nu se cade să-ți faci altul; fă altora aceea ce socotești că ceilalți se cade să facă pentru tine”;* *„Dreptatea este cel dintâi grad al desăvârșirii, dar după dânsa vine frăția (omenia)” [1, p. 126].*

Dimitrie Gusti, considerat a fi întemeietorul sociologiei, ia în considerare nu numai individul, ci și grupul social. El consideră etica drept un instrument de modelare a personalității (urmărind „utilul”, finalitatea practică), de formare și dezvoltare de conștiințe înalte și atitudini morale.

Idealul etic al lui D.Gusti era personalitatea socială creatoare de valori: „*acționează astfel încât, în fiecare clipă a acțiunii tale, să atingi realizarea maximală a personalității tale; atinge actualitatea maximală a personalității tale, spre a o desfășura pentru crearea celor mai înalte valori culturale*” [4, p. 37].

El afirma că responsabilitatea individuală este direct proporțională cu nivelul responsabilității colective. Chiar dacă este un atribut al individului, responsabilitatea are origini și criterii obiective și exterioare în raport cu individul, îndeplinind o funcție socială. El este convins că nu grupurile vor mișca societatea către bine, ci acea societate care va susține indivizii să-și asume responsabilitățile și consecințele acțiunilor acestora.

Fiecare individ este responsabil de săvârșirea sau neîmplinirea unei fapte, precum și de urmările acesteia, în măsura în care a fost angajată la aceasta libertatea voinței sale. Vinovăția depinde de: importanța sarcinilor ce trebuie îndeplinite, greutatea lor, de măsura cunoașterii gravității faptei, de lipsa influențelor exterioare în adoptarea deciziilor etc. Este nevoie de o educație care să pună accentul pe o adoptare etică a deciziilor individuale, pe înțelegerea câmpului organizațional al consecințelor unor comportamente negative.

Maxim S. T. crede că omenirea trebuie să-și asume obligația fundamentală de a acționa astfel, încât să nu pună în pericol existența viitoare a umanității. Responsabilitatea morală pentru viitorul omenirii se transformă într-un principiu al prezentului [5, p. 42].

Încă anticii recomandau: „*Cunoaște măsura în toate*”. Diogen Sinop spunea, că „*primii oameni au avut fericirea de a locui în natura virgină și că generațiile următoare n-au avut de câștigat în viață nici din agerimea lor, nici din nenumăratele invenții, nici din mașinile lor*” [7, p. 166].

O părere mai pronunțată despre viața practică a omenirii o dă J. Dorst: „*Omul a apărut, ca un vierme în fruct, ca molia în ghemul de lână și și-a ros loc pentru trai, alcătuind teorii pentru a-și îndreptăți acțiunile sale*” [8, p. 403].

Prin urmare, criza globală se datorează viziunii greșite a omului asupra lumii. Conștiința și activitatea oamenilor este una consumativă și egoistă. Timp îndelungat omul tehnologic a avut o părere și o atitudine greșită asupra ideii de consumator, controlor și conducător al naturii și nu a conștientizat că dependența lui față de natură a rămas la fel de strânsă ca în trecut.

În natură nu există crize. Nu există furnică flămândă sau pasăre care să nu-și poată construi propriul său cuib sau propria familie. Natura se dezvoltă și există conform legilor universale, iar animalele nu au libertatea sau puterea să schimbe aceste legi. Omul însă, având voința libertății, folosește această libertate în mod egoist, pornind de la ideea „*lumea este pentru mine*”, și nu „*eu – parte a lumii*”.

Calamitățile naturale nu sunt decât răspunsul naturii asupra activității nesăbuite a omului. Natura se împotrivesc. Omul trebuie să-și schimbe atitudinea față de tot ce îl înconjoară, trebuie să i-a doar atât de cât are nevoie. Ceea ce lipsește astăzi omului, este obținerea unui echilibru absolut cu natura. Doar în așa condiții natura va înceta să „pedepsească” [11].

Prin urmare, omul trebuie să-și revadă gândirea și atitudinea față de lume. Odată cu schimbarea caracterului relațiilor cu lumea, lumea se va schimba. Criza nu se află în lume, ci în înțelegerea omului cum să devină fericit aflându-se în armonie cu tot ce îl înconjoară. Cât timp nu vom fi în armonie cu natura, ea va continua să ne lovească.

Rezolvarea problemei crizei nu trebuie căutată în economie sau geopolitică, ci în sfera umanitară a societății, în soluționarea dificultăților de ordin moral și spiritual. Trăim într-o lume a cantității, a stresului moral, a pragmatismului egoist, o lume în care, deși există loc pentru

orice, nu mai există loc pentru *om și omenie*. Schimbarea atitudinii omului devine imperativul major al timpurilor noastre, devine condiția supraviețuirii omenirii.

A spune că lumea se află într-o criză înseamnă că ea a ajuns într-un punct critic, sau, cu alte cuvinte, că este inevitabilă o transformare, o schimbare de orientare, de voie sau cu forța, mai mult ori mai puțin brusc, cu sau fără catastrofe [3, p. 23].

BIBLIOGRAFIE

1. BĂLCESCU, N. *Reforma socială la români. Opere alese*. Volumul I. Buc.: E.S.P.L.A., 1960.
2. FRANKL, V. E. *Teoria și terapia nevrozelor*. (Introducere în logoterapie și analiza existențială). Buc.: Editura Trei, 2008.
3. GUÉNON, R. *Criza lumii moderne*. Trad.: Anca Manolescu; Pref.: Florin Mihăescu, Anca Manolescu. Buc.: Humanitas, Ed. a 2-a, 2008.
4. GUSTI, D. Științele sociale, sociologie, politică și etică în interdependența lor unitară. În: *Arhiva pentru știința și reforma socială*. Buc.: 1929.
5. MAXIM, S.T. *Responsabilitatea morală*. Suceava: Editura Mușatinii, 2000.
6. PLEȘU, A. *Obscenitatea publică*. Buc.: Editura Humanitas, 2005.
7. *Антология кинизма: Фрагменты сочинений кинических мыслителей*. М.: Наука, 1984.
8. ДОРСТ, Ж. *До того как умрет природа*. Москва: Прогресс, 1968 г.
10. Бороноева Н.А. Антропологический кризис: факторы обострения. С:\Users\USER\s032-016 антропологический кризис факторы обострения. pdf file:///C:/Users/USER/Downloads/s032-016%20(3).pdf) (vizitat: 11. 03. 2020).
11. Выступление проф. М. Лайтмана на Форуме в Ароце. <https://kabbalahmedia.info/ru/events/c/X0hF0uBB?language=ru> (vizitat: 11. 04. 2020).
12. Лайтман М. Кризис и его решение. <http://www.kabbalah.info/rus/content/view/frame/50221?rus/content/view/full/50221&main> (vizitat: 17. 04. 2020).
13. СУСЛОВА Р. А. Культура и антропологический кризис: современное понимание. Журнальный клуб Интелрос "Credo New" №3, 2011) http://www.intelros.ru/readroom/credo_new/credo-new-3-2011/11056-kultura-i antropologicheskij-krisis-sovremennoe-ponimanie.html (vizitat: 7 . 04. 2020).

CERCETEREA ISTORICĂ CA INSTRUMENT AXIOLOGIC ȘI METACOGNITIV LA LECTȚIA DE ISTORIE

*Bodareu Galina, lector univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

„Adevărata valoare umană este valoarea pe care o dăm vieții altora” (autor anonim).

CZU: 37.016:94:930.2

Abstract

History is a school discipline that forms values. It creates the collective and moral memory of society. The world's education systems emphasize the role of learning through research. A good form of learning at the history lesson is project-based learning. The teacher helps students to research historical sources and argue the information.

Key-words: historical research, project, cognition, metacognition.

Realitatea social-politică, economică și culturală contemporană evidențiază în mod accentuat valoarea majoră a școlii ca instituție ce organizează procesul de formare a personalității prin educația istorică. Istoria oferă identitate națională, statală, memorie colectivă, un sens moral pentru generații și exemple educative. Istoria înseamnă memorie, dar recunoaștem că aceasta deseori este selectivă. În aceste condiții cunoașterea istoriei permite cercetătorilor să descopere și să explice legități în originea și evoluția proceselor social-economice, etnice și politice.